

ÇOCUK GELİN EVLİLİKLERİNDE SUÇU GİZLEME YÖNTEMLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

(Doç. Dr. Yusuf ARSLAN)²

Özet

18 yaşını doldurmamayan kız çocuklarının evlendirilmesi hem ulusal hem de uluslararası kanunlarda suç kabul edilmiştir. Her ne kadar kanunlar suç kabul etsede bu evlilikler sürmeye devam etmektedir. Her sene ülkemizde 27 binden fazla kız çocuğu evlendirilmektedir. Peki kanunların suç saydığı bir fiil nasıl oluyor da sürdürülmeye devam ediyor? Nasıl oluyor da herkesin önünde gerçekleşen kanundışı bir fiil yargı önüne gelmiyor ve yargılanamıyor? Bu durum yetişkinlerin suçu gizleme yöntemleri sayesinde mümkün olmaktadır. Bu araştırma sonucunda yetişkinlerin 6 farklı şekilde suçu gizleme yöntemine başvurdukları görülmüş ve anlaşılmıştır. Bunlar;

- 1) Hukuki boşluktan kaynaklanan suçu gizlemeler,
- 2) Kamu görevlilerinden kaynaklanan suçu gizlemeler
- 3) Hastanelerden kaynaklanan suçu gizlemeler
- 4) Ebeveynlerden kaynaklanan suçu gizlemeler
- 5) Din adamlarından kaynaklanan suçu gizlemeler
- 6) Vatandaşlardan kaynaklanan suçu gizlemeler şeklinde sınıflanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk gelin, erken yaşta evlilik, çocuk gelin evlilikleri, suçu gizleme.

A Research on Criminal Concealment Methods in Child Marriages

Abstract

Both domestic and international law have been regarded as criminalizing girls' marriage before the age of 18 years. In our country today 27000 more than girls are forced marriage before 18 years of age every year. How is it possible marriage tiny girls at an early age when crime is every year? This is possible thanks to the methods of concealing the crime. As a result of this research, it has been seen and understood that there are 6 different methods of concealing crime. These;

¹ Bu makale ilkin 12. Uluslararası Anadolu Adli Bilimler Kongresi'nde sözlü sunum olarak sunulmuş ve kongre sözlü sunum birincilik ödülüne layık görülmüştür. Ardından eldeki veriler geliştirilmiş ve makale haline getirilmiştir.

² Batman Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

- 1) Gaps in the legislation regarding child/under age marriages
- 2) Under reporting of the incidents to the officials,
- 3) With holding information/providing erroneous information to the health professional,
- 4) Parental neglect and abuse of parental responsibility and authority,
- 5) Concealment of religious criminals
- 6) Criminal hiding from citizens

Keywords: Child marriage, underage marriage, female children, criminal concealment,

Giriş

Ülkemizde çocuk gelinler konusunda kıymetli bazı çalışmalar yapılmıştır. Çakmak (2009), TBMM (2009), Mihçioğur, Erbaş, Akın (2010), Doğan (2011a- 2011b), Kavlak ve Şen (2011), Aydemir (2011), Sır (2012), Boran, Gökçay, Devocioğlu, Eren (2013), Kaptanoğlu ve Ergöçmen (2012), Şen (2014), Kaynak (2014), Ova (2014), Yüksel ve Yüksel (2014), Özcebe ve Biçer (2013), Malatyalı (2014), Erdoğan (Tarihsiz), Taylan (2016), Anık ve Barlin (2017), Ünal (2017), Yağbasan ve Tekdemir (2017), Özbiçer (2018) bu çalışmalardan ilk akla gelenlerdir. Bu araştırmalarda genel olarak çocuk gelin olmanın olumsuz etkileri üzerinde durulmuş, çoğunlukla birbirine benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Fakat hiçbir çalışma çocuk gelin evliliklerinin kanunlardan nasıl gizlendiği üzerinde durmamıştır. Oysa çocuk gelin evliliklerinin kanunlardan nasıl gizlendiğini ortaya koyan ampirik çalışmalar erken yaşta zorla evlilikleri anlama ve kavramada kritik önemdedir. Kanunlar kız çocuklarını 18 yaşından önce evlendirmenin suç olduğunu açık ederken onbinlerce kız çocuğunun her sene evlendirilmesini nasıl açıklamak gerekir? Bu suç, kanundan nasıl gizlenmektedir? Erken yaşta zorla evlilikler konusunda araştırma yapanların sorması gereken en önemli soru budur. Bu sorunun cevabını bilmek iki açıdan önem taşımaktadır. Birincisi; bu suçun nasıl gizlendiği bilindiğinde çocuk gelin evlilikleriyle mücadelede nerede boşluklar olduğu öğrenilmiş olur. İkincisi; çocuk gelin evlilikleriyle mücadelede eden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, kolluk kuvvetlerinin, stk'ların, feministlerin ve diğer duyarlı çevrelerin nerelerde suistimallerin var olduğu dolayısıyla tedbir alma ve bilinç yükseltme faaliyetlerini nerelerde yoğunlaştırmaları gerektiği anlaşılmış olur. Bu konularda yeterli ampirik veri bulunmadığı için erken yaşta zorla evliliklerle mücadele eden birbirinden farklı kurum ve kuruluşlar herkesi memnun edecek nihai sonuçlara ulaşamamıştır. Bu araştırma, aktüel olan bu meselede ihtiyaç duyulan ampirik verilere ulaşma hedefiyle başlatılmış ve önemli verilerin elde edilmesiyle sonuçlanmıştır.

Buna göre, çocuk gelin evliliklerinde yetişkinlerin 6 farklı noktada suç gizleme yöntemi geliştirdikleri görülmüş ve anlaşılmıştır. Bunlar;

- 1) Hukuki boşluktan kaynaklanan suç gizlemeler,
- 2) Kamu görevlilerinden kaynaklanan suç gizlemeler
- 3) Özel hastanelerden kaynaklanan suç gizlemeler
- 4) Ebeveynlerden kaynaklanan suç gizlemeler
- 5) Din adamlarından kaynaklanan suç gizlemeler
- 6) Vatandaşlardan kaynaklanan suç gizlemeler şeklinde sınıflanabilir.

Bu kategoriler ışığında elde edilen veriler aşağıda sırayla açıklanmış ve yorumlanmıştır.

1. Hukuki Boşluktan Kaynaklanan Suç Gizlemeler

Hem Türk Medeni Kanunu hem de 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre 18 yaşın altındaki herkes çocuk kabul edilse de Medeni Kanununun 12. Maddesi bu durumu bozmaktadır. Buna göre 18 yaş bir sınır olmayıp, 15 yaşını doldurmuş bir çocuğun evlenmesine velinin rızası yeterli olmaktadır. Türk Ceza Kanununun 103. maddesinin 1. fıkrasında ise 15 yaşını tamamlamış bireyler çocuk kabul edilmektedir. Kanun yapıcı, çocuk gelin evliliklerinin yararına ne varsa unutmamış gibidir. Medeni Kanununun 124. maddesine göre "*hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir*" denilmiştir. 2012 yılına kadar 8.256 kız çocuğu bu maddeyle evlendirilmiştir. Yerel mahkeme bu maddeye dayanarak -örneğin Batman'da- son iki yıl içinde 16 yaşında 24 kız çocuğunu mahkeme kararı ile, 242 kız çocuğunu anne-baba onayı ile evlendirilmiştir. 124. Maddenin suçu teşvik ettiğini fark eden Ankara 10. Aile mahkemesi bu kanun maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuş fakat değişen hiçbir şey olmamıştır. Kız çocuklarının evlenmesini isteyen, onaylayan, teşvik eden ebeveynlerken hâkimin onlardan izin istemesi sorunu daha da karmaşıklarıtmaktadır. Ebeveynlerin teşvik ve rızası olmadan erken yaşta evliliğin gerçekleşmesi mümkün müdür? Malhotra (1997:438), UNICEF (2001:6), Hervish ve Jacobs (2011:1) ebeveynlerin çocuk gelin evliliklerinde teşvik mercii olduklarını belirtmektedir. Yaptığımız saha araştırmasında ebeveynlerin teşvik ve onayları olduğunu açık etmiştir (Arslan:2015:76). Veriler, baba, anne, ağabey, amca, dede gibi aile üyelerinin genellikle küçük kızları baskı ve tahakkümle evlendirdiklerini tartışmaya yer bırakmaksızın kanıtlamıştır. DİKASUM'un yaptığı araştırmada da aynı kanıtlara ulaşılmıştır. Dolayısıyla çocuğu evliliğe zorlayan kişilerden görüş istemek tecahül-i arif sanatını andırmaktadır. Cevabı bilindiği halde bilinmiyormuş gibi davranmak... Bu yaklaşım sorunu çözmeye mi yoksa büyütme mi hizmet eder? Bu konuda hazırlanan raporların tamamı sorunu büyütme hizmet ettiğinde

anlaşmaktadır (TBMM Raporu:2009; Doğan: 2011a; Aydemir: 2011, Arslan:2015). Bununla ilgili görüştüğümüz iki yıl hâkimlik yapmış bir avukat “*önemli sebep kişiden kişiye değişir, aynı suçtan hâkim karşısına gelen 2 farklı kişiye A hakimi 7,5 yıl, B hakimi ise beraat verebilmektedir*” demiştir. Böyle verilmiş çok sayıda karar kayıtlara geçmiştir. Hâkimlerin bilgi seviyesi, eğitim düzeyi, kişisel özellikleri, siyasi görüşü, psikolojisi değişkendir. Hiçbir hâkim diğerine benzemediği gibi, hukuktan anladıkları da birbirinden farklıdır. Örneğin Eskişehir 1. Asliye Mahkemesi 15 yaşındaki bir kızın evliliğini onaylarken Yargıtay red etmiştir. Savcının 2 kere tutuklama talep ettiği kişiyi hakim 2 kere serbest bırakabilmektedir. Örneğin Diyarbakır’da 2009 yılında 14 yaşında bir kız ile evlenen 30 yaşındaki birine savcı bir suç unsuru bulunmadığına hükmederken Erzurum’da ceza mahkemesi çocuk gelin davasında emsal bir karar verip sanığı 16.5 yıl ile cezalandırmıştır. Birkaç yıl önce Şanlıurfa’da savcı, çocuk gelin evliliğini cinsel istismar iddiasıyla hakime göndermiş, hâkim tutuklu yargılama kararı vermiştir. Daha sonra bu hâkimin tayini çıkmış, davaya yeni biri atanmıştır. Yeni hâkim bu kişinin tutuksuz yargılanmasına hükmederek salıvermiştir. Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu gibi kanunlarda birbiriyle çelişen maddeler olduğu TBMM tarafından da inkâr edilmemektedir (TBMM Raporu:2009). 20 yıldır sürdürülen tartışmalara rağmen hukuken kime çocuk denileceği dahi henüz belli değildir. Kurumlar arasında hatta aynı kurum içinde bile karışıklık devam etmektedir. Örneğin, 2014 yılında Batman Emniyeti çocuk şubede görevli bir yetkili “*kime ‘çocuk gelin’ denileceği bize ve savcılara göre değişmektedir. Bizim çocuk gelin diye ifadesini alıp savcılığa yolladığımızı, onlar yetişkin deyip eve yollamaktadırlar*” diyerek konuyla ilgili yaşanan çelişkiler bulunduğunu ifade etmiştir (Arslan:2015:15). Çocuk gelin davasına katılan deneyim sahibi bir avukat bu konuda şunları ifade etmiştir: “*Müvekkilimin savunmasını Medeni Kanun’un 124. Maddesine göre hazırladım, fazla bir sorun çıkmadan evlenme izni çıktı*”. Sanıklar, sanık yakınları, sanık avukatları bu kanuni çelişki ve boşlukları kendi yararları için kullanmakta, istedikleri gibi yararlanmaktadır. Hatta bazı hâkim ve savcılar bu çelişki ve boşlukları sanık lehine yorumlayabilmektedir. Deneyim sahibi aynı avukat “*bazı hâkimler bu davaları çok uzatma yanlısı değiller, sonuçta toplum bunlara evlilik dediği için hakimler içinde bu kıstas olabiliyor*” demiştir. Bütün bunlar çocuk gelin konusunda suiistimallerin önünü açmakta, çocuk gelinlerle mücadelede suçun örtülmesine, kolayca gizlenmesine, geçiştirilmesine ya da hiçbir sonuç alınamamasına sebep olmaktadır.

2. Kamu Görevlilerinden Kaynaklanan Suçu Gizlemeler

Çocuk gelinler söz konusu olduğunda kamu görevlilerinin hepsinin kanunları uyguladığını söylemek zordur. Elbette görevini layıkıyla yapan görevlilerin sayısı hiçte az değildir. Maalesef işini düzgün yapmayanlarda bulunmaktadır. Çocuk gelin vakaları söz konusu olduğunda kolluk

kuvvetleri, diyanete bağlı görev yapan imamlar, kamu hastanelerinde çalışan sağlık personeli, sosyal hizmet uzmanları ve nüfus müdürlüğü çalışanları birinci derecede öne çıkarlar. Çünkü görev sahaları sıklıkla bu tür vakalarla karşı karşıya gelmelerine yol açar. Bir çocuk gelin vakasıyla karşı karşıya gelindiğinde genellikle kanunlar değil, bakış açısı nasıl davranılacağını belirler. Şayet memur meseleye kültür, gelenek ya da “alanda memnun verende memnun” şeklinde sığ bir görüşten bakıyorsa işlenen bu suçu gizleme yoluna gidilmektedir. Eğer konuya çocuk hakkı, insan hakkı, istismar olarak bakıyorsa suçun işlenmesine göz yumulmayıp, derhal işlem başlatılmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman Hastanesi’nde 5 ay içinde 18 yaşından küçük 115 çocuğun hamilelik müracaatı yaptığı ve bu müracaatları polise bildirmek yerine gizlendiğini ortaya çıkaran sosyal hizmet uzmanı İclal Nergiz ikinci grupta yer alan sorumluluk sahibi memurlara güzel bir örnektir³. Hürriyet Gazetesine verdiği demeçte “bizim görevimiz kanunlara uymaktır” diyerek örnek bir memur tavrı ortaya koymuştur. Bu tavra uymayan memurlar maalesef yurdun her köşesinde, her kurumunda bulunabilmektedir. Örneğin kamu hastanesinde görevli bazı memurların durumu buna örnektir. Batman’da, Şanlıurfa’da, Gaziantep’te, Diyarbakır’da, Şırnak’ta ve ülkenin başka yerlerinde bazı hastane memurları 14-15-16 yaşında hamile çocuklara özel hastanelere gitmelerini öneriyor, onlara yol gösterebiliyorlar. Örneğin Batman’da kamu hastanesinde görev yapan bir memur, 15 yaşında hamile bir kız çocuğuna “burada muayene olmak ve doğum yapmak başını ağrıtır, özel hastanelere gidersen başın ağrımaz” diyerek yol gösterildiğini anlatmıştır. Gaziantep’de görevli başka bir memur senede 500 ile 1000 arasında kız çocuğunun sağlık kuruluşlarına başvurduğunu, bazısına yasal işlem yapılırken bazısına hiçbir işlem yapılmadığını ifade etmiştir. İşlem yapılmayanların özel hastanelere gidip gebelik takiplerini oradan sürdürdüklerini ifade etmiştir. Bu konuyla ilgili daha geniş değerlendirme bir sonraki bölümde yapılmıştır.

Kolluk kuvvetleri içerisinde bazıları çocuk gelinler konusunda hassas ve duyarlıdır. Şu anda erken yaşta zorla evlilikten ötürü cezaevine konulan 4000 kişi bu kolluk kuvvetinin çabasıyla mümkün olmuştur. Fakat kolluktan bazısı kanunu uygulamada açıkça yetersiz kalmaktadır. Örneğin zorla evlendirildiği için Diyarbakır’da bir köy karakoluna şikâyete giden kız, “büyüklerin devreye girmesi ile karakol komutanı olayı soruşturmadı, sonra da nüfus idaresinde memurlar ile anlaşarak yaşım büyütüldü” diyerek olayı savcılığa intikal ettirmesi gereken kolluk kuvvetinin görevini yapmadığını belirtmiştir(Arslan:2015:19). Kolluk kuvveti içinde bazıları çocuk gelin evliliklerini yasalarda yazıyor olsa bile suç olarak kabul etmezler. Bu evlilikleri kültür, töre, gelenek olarak gören baskın bir eğilime sahiptirler. Onlar için bir hadise, olay ya da bir şikâyet olmadıkça

³ İclal Nergiz, 2018 yılında Karakedi Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi tarafından gösterdiği cesaret ve sorumluluk sebebiyle yılın memuru ödülüne layık görülmüştür.

bu evliliklerde sorun edilecek bir taraf yoktur. Görüştüğümüz çocuk gelinlerden biri Mardin'in bir köyünde karakol komutanının kendi düğününe gelip, düğün hediyesi taktığını ifade etmiştir. Araştırmamız boyunca farklı yerlerde bunun gibi örneklere tanıklık ettik.

Dijital ortama geçmeden önce nüfus memurlarından bazıları da kayıtlarda usulsüzlük yaparak bu evliliklerin gerçekleşmesine imkân vermekteydi. Özellikle dijital ortama geçmeden önceki dönemlerde evraklar üzerinde tahrifat yapılarak çocukların yaşı kolaylıkla büyütülüyor, sahte nüfus cüzdanları çıkartılıyordu. İnternetle beraber büyük ölçüde bu durumun önüne geçildi, geri kalmış bir sistem olan eski nüfus sistemindeki usulsüzlükler bir hayli azaldı. 14 yaşında evlenen bir kadın “*Hatırlıyorum, ben evlendiğimde nüfus cüzdanım yoktu. Üvey annemin üzerine kimlik çıkardılar. Nüfusumu da büyük kızım okula gidecek diye çıkardılar*” şeklinde kimliklerin usulsüz çıkarıldığını, çocukların nüfus kayıtlarının gerçek anne-babalarının üzerine yapılmadığını ifade etmiştir (Arslan:2015). Görüştüğümüz kızlardan bazısının doğan çocukların nüfus kayıtlarını gerçek anne babalarının üzerlerine değil ağabey, abla, amca, kayınvalide, kayınpeder, üvey anne üzerine yaptıklarını ifade etmiştir.

Sosyal hizmet uzmanları görevini çoğunlukla layıkıyla yaparlar. Bununla birlikte çocuk gelin evliliklerine göz yumanlarda yok değildir. Bunun sebebi onların feodal kültürel değerlerle sosyal hizmet uzmanlığı mesleği çatıştığında ilkinin tercih etmelerindedir. Dost, akraba, hemşericilik ya da kültür ve gelenek diyerek çocuk gelin evliliklerine sessiz kalabilmektedirler. Sosyal hizmetler alanında duayen isimlerden Prof. Dr. İlhan Tomambay'da sosyal hizmet uzmanlarının feodal kültürel değerleri mesleklerinin önüne koyabildiklerini belirtir.

Diyanete bağlı çalışan imamlar arasında da görevini yapmayanlar vardır. Toplumumuzda dini nikâh olmadan evlilik yapılamamaktadır. Dini nikâhı kıymak içinde imamlar gerekmektedir. İmam, nikâh kıymadan evliliğin gerçekleşmesi mümkün değildir. Diyanete bağlı kimi imamlar suç olduğunu bile bile çocuk gelinlerin dini nikâhlarını gayriresmi şekilde kıymaktadırlar. 2014'te Adilcevaz'da çocuk gelin nikahı kıyan imam kız çocuğunun ihbarıyla cezalandırıldı. İmamlar bu nikahları bazen hatır gönül bazen maddi karşılık alarak yapmaktadırlar. Kamu görevlilerinin bu tutumları suçun açığa çıkmasına engel olmakta, bunu bilen ailelerde bu durumdan yararlanmaktadırlar. Her yıl bu şekilde yaklaşık 30 bin kız çocuğu evlendirilmektedir.

3. Hastanelerden Kaynaklanan Suçu Gizlemeler

Erken yaşta evlenen kız çocuklarının yarısından fazlası 18 yaşından önce hamile kalmaktadır. Yaptığımız araştırmada çocuk yaşta evlenen kızların %64.2'sinin 18 yaşından önce anne olduğu ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de annelerin yaş grubuna göre dağılım oranı şöyledir:

TÜRKİYE’DE 2012-2016 DÖNEMİNDE ANNELERİN YAŞ GRUBUNA GÖRE DOĞUM SAYILARI										
Yıl	15'ten küçük	15-17	18-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50'den büyük
2012	565	24.067	70.278	332.098	397.794	306.098	126.011	26.102	3.445	413
2013	432	21.916	67.797	322.997	399.991	309.205	133.160	28.958	2.902	393
2014	401	20.550	65.730	326.619	416.212	327.134	144.776	34.211	2.611	374
2015	278	18.579	61.376	314.905	414.162	322.534	152.327	35.140	2.488	438
2016	234	16.396	58.869	308.306	405.585	313.395	161.862	33.053	2.339	471

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, -AA'nın derlemesinden-

2016 yılında 16.630 çocuğun annelerinin 18 yaşından küçük olduğu yukarıdaki tablodan anlaşılmaktadır. Bu doğumların bir kısmının evlerde gerçekleştiği kabul edilse bile geri kalanı hastanelerde gerçekleşmektedir. Görüştüğümüz Batmanlı bir kadın “*ben, özel hastanede doğum yaptım*” demiştir. Özel hastanelerde de devlet hastanelerinde de bu doğumlar yapılmaktadır. Araştırma sahamız olan Güneydoğu Anadolu’da hastanelerde yapılan çok sayıda doğum olduğunu gördük ve dinledik. Görüştüğümüz kadınlardan biri ablasının kimliğini kullanarak hastanede doğum yaptığını belirtti. Görüştüğümüz başka bir kız hem kendisinin hem de erken yaşta evlenmiş birkaç tanıdığının da bu yöntemle doğum yaptıklarını beyan etmiştir. 16 yaşında anne olan bir başka görüşmeci sahte kimlik değil kendi kimliği ile özel bir hastanede doğum yaptığını ifade etmiştir. Çocuk gelinlerin gerek kendi kimliği, gerek başkasının kimliğiyle hastanelerde doğum yaptıkları gerçeği bugünde süren bir durumdur. Oysa Sağlık Bakanlığı’nın düzenlemesine göre 18 yaşından önceki gebelikler polise bildirilmek mecburiyetindedir. Sağlık Bakanlığı’nın düzenlemesine rağmen 18 yaş öncesi doğumlar hastanede nasıl gerçekleşebilmektedir? Bunun sebebi, özel yada resmi fark etmiyor, bazı hastane yönetimi ve personelinin suçu gizlemelerindedir. İster özelde ister devlette olsun hastane yönetimi veya personeli arasında konuyu “*evcilik değil evlilik*” olarak gören feodal kültürel değer yargıları vardır. Diyarbakır’da görüştüğümüz bir hastane çalışanı “*ortada bir evlenme var ise gebe çocuğun şikayeti de yok ise sorun yapmam, çünkü erken yaşta evlilik toplumun gerçeği*” demiştir. Özellikle taşrada hastane yönetimi veya personelinin aile, akraba, aşiret, parti

gibi ilişkiler devreye konularak suç gizlenmektedir. 16 yaşında doğum yapan bir kız çocuğu “Gittiğimiz hastanede doktorun biri sorun çıkartıyor, polise bildirmek istiyordu, eşim, siyasi bir partide görev yapan zengin amcasına hastaneden birisini arattı, sorun çözüldü, doğum yaptım, ertesi gün taburcu oldum” diyerek kendi deneyiminden devlet hastanesinde yaşanan bu gerçeği anlatmıştır. Bazı özel hastanelerin konuya ticari bakması işi daha da içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Buna göre gebe kalan kişinin çocuk olup olmaması değil, hastaneye bırakacağı kazanç önemlidir. 16 yaşında anne olmuş Şanlıurfa’lı bir kız “Özel hastanede hiçbir zorluk yaşamadım, bana özel oda verdiler, iyi ilgilendiler, orası özel, devlet gibi değil, parayı verdikten sonra her işini yapabilirsin” şeklinde deneyimini paylaşmıştır. Özel hastaneler içinde bu konuda titiz davrananlarda yok değildir. Batman’da özel bir hastanenin yetkilisiyle yaptığımız görüşmede “16 yaşında dini nikahla evlenmiş, gebe kalmış bir kız çocuğunun babası kızına hastanemizde doğum yaptırmak istediğini söylemişti. Resmi nikah, mahkeme kararı olup olmadığını sordum olmadığını söyleyince bunun mümkün olmadığını söyledim, bir miktar para teklif etti, ret ettim” diyerek yasalara uygun davrandığını ifade etmiştir. Gaziantep ve Diyarbakır’da da bu durumun neredeyse aynısını iki özel hastane çalışanından dinledik. Bu nedenle özel hastaneleri zan altında bırakmak doğru bir yaklaşım değildir. Ülkemizde çocuk gebeliklerinde şikâyet konusu edilen nadir olayın olması çocuk annelerin olmadığından değil suçun bildirilmemesi, göz yumulması, gizlenmesinden ötürüdür. Nitekim İstanbul’daki Kanuni Sultan Süleyman Hastanesi’nde 5 ay içinde 18 yaşından küçük 115 hamile çocuğun hastane kayıtları polise bildirilmemiş, gizlenmiştir. Bu vaka, özel ya da devlet hastanelerinde bazı görevlilerin çocuk evliliği, çocuk anneliği gibi problemler karşısında işini düzgün yapmadığını, yukarıda sebepleri açıklanan gerekçelerle suçu gizlediğini açık etmiştir.

4. Ebeveynlerden Kaynaklanan Suçu Gizlemeler

Çocuk gelin evliliklerinde anahtar kavram ebeveynlerdir. Ebeveynler razı olmazsa çocuk gelin evlilikleri tamamen ortadan kalkar. Eğer bugün her yıl 18 yaşından küçük on binlerce kız çocuğu evlendiriliyorsa bu ebeveynlerin tutum, bakış açısı ve rızasıyla mümkün olmaktadır. Türkiye’de kız çocuklarını erken yaşta evlendirmekte sakınca görmeyen belli sayıda ebeveynle karşılaşılabilir. Bunun temel sebebi onların aşırı gelenekselci olan yapılarıdır. Onlara göre doğruluğuna ya da yanlışlığına bakmadan geleneklere bağlılık bir vicdan ve ahlak ölçütüdür. Doğru insan, doğru yurttaş, doğru anne-baba olmanın ölçütü bireyin ne kadar geleneklerine bağlı olduğu, ne kadar onları uygulayabildiğidir. Toplumumuzda çocuklarına geleneklerini ne kadar aktarabildiğine bakarak aileler övülür veya yerilir. Geleneklere bağlı olan aileler takdir ve saygı kazanırken, bağlı olmayanlar bunlardan mahrum kalır. Türkdoğan’ın (1995:205) ifade ettiği gibi ülkemizde gelenek ve geleneğe bağlılık bir hayat tarzıdır. Gelenekler genellikle hassas, ayrıcalıklı, önemli ve

değerlidir. Bruinessan'ın de (2003:85) ifade ettiği gibi gelenekleri bir *şeref* olarak yaşatan genel bir kitle mevcuttur. Kız çocuğunu erken yaşta evlendirmekte bazıları için bu geleneklerden biridir. Türkiye'de yaşı 60'tan yukarı olanların yaklaşık %50'si, 70'den yukarı olanların yaklaşık %60'ı, 80'den yukarı olanların neredeyse %90'ının 18 yaşından önce evli olduğu bir tahmin olarak ifade edilebilir. Bugün bu rakamların tersine dönmüş olması en temelde anne babaların kız çocuğuna bakış açısını değiştirmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Eskiden kız çocuğuna “*evlen yuvanı kur*” diyen ailelerin sayısı fazlayken günümüzde “*oku, meslek sahibi ol, evlen*” diyenlerin sayısı hızla artmıştır. Aileler eskiden erkek çocuklar okusun, kendini geliştirsin, meslek sahibi olsun kızlar ise evinin kadını olsun diye düşünürlerken, bugün erkeklere sunulan imkan ve olanaklar kızlar içinde sunulmaktadır. Fakat yinede kız çocuğuna gelenekçi bakış ile bakan, onun biran önce evinin kadını olmasını isteyen gelenekçi anne babalar az değildir. Bu tip aileler sözde geleneğe uygun davranarak önemli bir görev yaptıklarını düşünürler. Kızlarının erken yaşta evlenmesinin onları rahatsız etmesi bir yana bununla gururlanabilirler. Bilhassa hayattayken kızımın yuvasını kurdum düşüncesi yanı sıra akrabalık ilişkilerinin artması, ailenin güçlenmesi kimi ailelerde duyulan gururun esas kaynağını oluşturur. Zihin yapısı böyle olan anne babalar suç olduğunu bilseler dahi bu suçu gizleyerek geleneği sürdürmeyi tercih ederler.

5. Din Adamlarından Kaynaklanan Suçu Gizlemeler

Din adamlarını diyanete bağlı olanlar ve olmayanlar olarak ikiye ayırmak gerekir. Diyanete bağlı olmayan imamlar arasında çocukların dini nikahlarını kıymak daha yaygındır. Diyanette görev yapan imamlar arasından çocuk gelin nikâhı kıyanların olduğu bir sır olmasada diyanet personeli çoğunlukla bu görüşte değillerdir ve bu nikahları kıymazlar. Diyanet İşleri Başkanlığı mahkeme kararı olmadan 18 yaşını doldurmayanların dini nikâhlarını kıymamaları gerektiği, kıyanların işine son verileceği ile ilgili taşradaki kurumlara birkaç kez resmi yazı yollamıştır. Ancak maddi çıkarede etme, feodal ilişkiler, dar görüşlülük gibi sebeplerden buna uymayanlar vardır. Siirt Pervari'de 14 yaşında bir kızın nikahını kıyan imam ceza almazken, 2014 yılında Bitlis'in Adilcevaz ilçesinde bir imam bu nedenle mahkeme tarafından ceza almıştır. Şanlıurfalı bir çocuk gelin “*eşim imama para verdi, hiçbir sorunla karşılaşmadan dini nikah yaptık*” diyerek suç işleyen imamlardan birini kendi deneyiminden ifade etmiştir. 2018 yılı ocak ayında bir MHP milletvekili çocuk gelinlere nikah kıyan imam ve müftülere 3 ila 8 yıl arasında hapis cezası verilmesi gerektiğiyle ilgili TBMM'ye teklifte bulundu fakat bu teklif çoğunluk oylarıyla reddedildi. İmamlar girdikleri riskin farkında oldukları için çıkar elde etmeden bu nikahlara razı olmamaktadır. Bu uygulamaları görüp bilen diğer imamlarda çocuk evliliklerinin töre ve gelenek olarak düşündüklerinden suçu görmezlikten gelmeyi tercih etmektedirler.

6. Vatandaşlardan Kaynaklanan Suçu Gizlemeler

Vatandaşların tavır ve tutumları ülkemizde çocuk gelin evlilikleri ve çocuk anne sayısının fazla olmasında etkenlerdendir. Çünkü toplumumuzda çocukların erken yaşta evlenmesine tepki gösteren vatandaşlar kadar onaylayanlarda vardır. Bir taraf çocukların evlendirilmesini “evlilik”, diğer taraf “evcilik” olarak görmektedir. Bu evlilikleri geleneğin parçası olarak görenler olduğu gibi cahillik, ilkelik, pedofili olarak görenlerde bulunmaktadır. Birinci yaklaşıma sahip vatandaşlar gelen tepki ve eleştirilere kulak asmamakta, çocuklarını erken yaşta evlendirmeye devam etmektedir. Vatandaşların bu suçu gizlemek için geliştirdikleri bazı yöntemler aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır.

6.1 .Yalancı şahitlerle yaş büyütme

18 yaşın altında evlilikler suç kabul edildiğinden yaşı küçük olanların bazıları yaş büyütme yoluna giderler. Medeni Kanunun 12. maddesinde “*Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir*” denilmektedir. Yaşı küçük kızların evlendirilmesi bu madde ile mümkün hale gelmektedir. Ülkemizde yaş büyütme davaları erken emeklilik, bedelli askerlik ve birde çocuk gelin evliliklerinde öne çıkar. Yaş büyütme için Asliye Mahkeme’sine başvurulmaktadır. Yaşın büyütülmesi için belli şartların bulunması gerekir. Bu şartların biri, iddia olunan yaşını gösteriyor olmasıdır. Büyük ya da küçük görünmek kişiye göre değişir. Birinin büyük görünüyorsa dediğine başka biri küçük görünüyorsun diyebilir. Nitekim günlük yaşamda karşıdakinin yaşını doğru tahmin edemeyen insan yorumlarıyla mutlaka herkes karşılaşmıştır. Örneğin 26 yaşındaki bir tanıdığım bana göre 30 yaşında gösteriyordu, başka birisi ona 28 gösterdiğini söylemişti. Hâlbuki gerçekte o 26 yaşındaydı. Yaşın büyük görünmesi zamana, ruh haline, kişiye göre değişmektedir. Aynı hâkim bugün büyük görünüyorsun dediği kişiye 5 yıl sonra yaşını göstermiyorsun diyebilmektedir. Sonuç olarak bu güvenilir bir ölçü kabul edilemez. Bir kız çocuğunun yaşından büyük gösterdi diye yaş büyütülmesi doğru değildir, bu kızların erken yaşta evlendirilmesine bahane oluşturmaktadır.

Mahkemenin başvuruçularından istediği diğer bir kanıt hastane doğum kayıdır. Bu kayda bakarak kız çocuğunun yaşı tespit edilir. Kızın babası (agbi, amca, anne, ablası...), çoğunlukla hâkime kızın hastanede değil evde doğduğu yalanını söyleyerek hastaneye söz konusu belgeyi ibraz etmezler. Bu defa mahkeme çocuğu ve ailesini tanıyan şahitlerin görüşüne başvurur. Zaten şahitler ya akraba ya da aile dostlarından seçilir. Bu kişiler yalana ortak edilir. Onlara hâkim karşısına çıktıklarında söyleyecekleri önceden kendilerine anlatılır. Böylece önceden hazırlanan planlı bir mizansen mahkemede sahneye konur. Hâkim ikna edilerek 15-16-17 yaşındaki çocukların yaşı mahkeme kararıyla büyütülmüş olur. Görüştüğümüz Şanlıurfa’lı bir öğretmen, 16 yaşındaki bir kız

çocuğunun akrabaları tarafından hazırlanan bir mizansenle yaşını büyüterek evlendirildiğini ifade etmiştir. Bu yolu takip edenler hiçte az değildir. 2006-2012 yılları arasında 8.256 kız çocuğu yaşı büyütülerek evlendirilmiştir. 2002’de 909, 2003’te 950, 2004’te 861, 2005’te 897, 2006’da 700, 2007’de 800, 2008’te 635, 2009’da 579, 2010’da 720, 2011’de 654, 2012’te 65 kız çocuğunun yaşı büyütülmüş ve evlendirilmiştir (web1). Ülkemizde her yıl yüzlerce kız çocuğunun yaşları büyütülerek zorla evlendirilmesi maalesef halen devam etmektedir.

6.2. Sözde “dini referans”lı korkutmalar

Ülkemizde din toplumsal yaşamda önemli bir saygı ve kabul görür. Bununla birlikte dini anlamada ve algılamada insanlar arasında farklılıklar görülür. Bazı insanların kızlara erken evliliğin kullara kazandırdığı faydalardan sözeden telkinleri olur. Kızların bekâr kalmasını şeytanın arzusuna bağlayan görüşler vardır. 15 yaşında evlendirilmiş Mardinli bir kadın “*köyde bilgili X amca vardı, adet görmüş kızların evlenmesinin dinin emri olduğunu, bekârlığın şeytana uymak olduğunu söylüyordu, bizde erken evlenmek için arzu duyuyorduk*” diyerek yapılan telkinlerin üzerinde etki yaptığını ifade etmiştir. Oysa gerçek İslam dini çocukların küçük yaşta evlendirilmesini onaylamamakta, yasaklamaktadır. İslam’da evlilik için reşit olma şartı aranmaktadır. Bazı insanlar dini maalesef kendi istedikleri gibi anlamakta, istedikleri şekle sokmaktadırlar. Bu da sorunları içinden çıkılmaz hale getirmektedir.

6.3. “Teröre Bulaşacak” şeklinde çarpıtmalar

Terör olayları Doğu-Güneydoğu’da 30 yıldan fazla bir süredir devam etmektedir. Terör birlik-beraberliğe, kalkınma ve ilerlemeye zarar vermektedir. Ülkenin huzur ve istikrarını bozmakta, can ve mal kayıplarına yol açmaktadır. Özellikle Doğu-Güneydoğu’da terör olayları aileleri tedirgin etmiş, kimi aileler çocuklarını erken yaşta evlendirerek koruma yoluna gitmişlerdir. 16 yaşında evlenmiş Batmanlı bir kız “*Babam terör olaylarından etkileneceğimizi düşünüyordu. Korkuyordu. O yüzden çocuklarını erken yaşta evlendirmeyi istiyordu. Ağbimide 16 yaşında evlendirdi*” diyerek kendi ailesindeki deneyimleri anlatmıştır. Terörün aileler üzerinde yol açtığı bu korku ve kaygıyı çocuk gelin evliliklerinde suçu gizlemek için kullananlar olmuştur. Bazı çocuk evliliklerinde “*çocuklarımız dağa gitmesin diye erken evlendiriyoruz*” bahanesine sığınanlar olduğu görülmüş ve anlaşılmıştır. Batmanlı bir esnaf “*bizim bir köylümüz, 16 yaşındaki kızını evlendirmek için mahkemeye, hakim bey eğer bu çocukları evlendirmezsek kandırıp dağa götürürler*” dediğini ifade etmiştir. Üniversite’de okuyan Şırnaklı bir öğrenci de köyünde yaşayan bir kız çocuğunun böyle evlendirildiğini ifade etmiştir. Terör devam ettiği sürece hem aileler çocuklarını terörden koruma düşüncesiyle hem de bunu fırsat bilen açığözlülerin istismarıyla kız çocukları erken yaşta evlendirilmeye devam edeceklerdir.

6.4. “Namus kirlenmesi” biçiminde aldatmalar

Yukarıda hâkimin olağanüstü bir sebep gördüğünde çocukların erken yaşta evlenmelerine onay verdiklerini belirtmiştik. Olağanüstü sebepler genellikle hamilelik, namus kirlenmesi gibi durumlarda ön plana çıkmaktadır. “Namus; cinsel davranışa ilişkin gelenek ve göreneklerden kaynaklanır ve kural olarak cinsel sakınmayı gerektirir” (Bilgili ve Vural, 2011:66). Geleneksel kodların yoğun biçimde gözlendiği ülkelerde erkek kendisinin ve ailesinin şerefini ve namusunu korumak zorundadır ve bu toplumsal bir kabul ile meşruiyet kaanmıştır (Gezik:2003; Tezcan: 2005; Sever ve Yurdakul: 2001). Çocuklarını erken yaşta evlendirme niyetinde olupda yasal engellere takılanlar arasından bazıları “namuslarının kirlendiği” yalanına sığınarak yetkilileri yanıltmayı başarmaktadırlar. Ülkemizde namus kavramına yüklenen anlamlar yüzünden bazı yetkililer bu bahanenin üzerine gitmekte tereddüt etmekte, müdahalede geri durmaktadırlar. Bu, yetişkinlerin çocuk gelin evliliklerinde geliştirdikleri bir başka suçu gizleme yöntemidir.

Sonuç

Ülkemizde bugün çocuk gelinler konusunda umut verici gelişmeler olmaktadır. Kamu ve özel kuruluşların verdiği destek ile eskiye göre çocuk gelinler konusunda daha hızlı yol alınmıştır. Bilinç yükseltme faaliyetleri belli ölçülerde etkisini göstermiş rakamlar son beş yıl içerisinde 40 binlerden 27 binlere düşmüştür. Türkiye açısından bu azımsanacak bir başarı değildir. Buna rağmen Avrupa’da çocuk gelin evliliklerinin hala en yüksek olduğu bölge Türkiye’dir. Bu oranlar çocuk gelinler konusunda daha fazla çalışmak gerektiğini göstermektedir. Bunun içinde bu suçun gizlenme metotlarını anlamak ve kavramak gereklidir. Çocuk gelin evliliklerinde suçu gizleme yöntemleri bilinmeden ve çözüm yolları geliştirmeden bu sorunun çözülmesi güçtür. Yanlış teşhisle doğru tedavi yapmak nasıl imkânsızsa çocuk gelin evliliklerinde suçu gizleme yöntemleri bilinmeden, çözüm yolları üretmeden bu sorunla başa çıkmak imkânsızdır. Bu makale boyunca açık edilmeye çalışılan suçu gizleme yöntemleri ortadan kaldırıldığında ülkemizde bu sorunun gelecek on yıllarda yüzölçümü azalacağı tahmin edilmektedir.

Kaynakça

- Anık, M.& Barlin, R. (2017). Türkiye’de Çocuk Gelinler Sorunu: Balıkesir Örneği. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi. 6(3). Ss. 1827 – 1841.
- Arslan, Y. (2015). Oyundan Düğüne Hayatlar Güneydoğu’da Çocuk Gelinler. İstanbul: Belge.
- Aydemir, E. (2011). Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler. International Strategic Research Organization (USAK Raporu 11).
- Boran, P., & Gökçay, G., & Devicioğlu, E., & Eren, T. (2013). “Çocuk Gelinler- Child Brides”, Marmara Medical Journal, (26). Ss. 58-62.
- Bruinessan, V. M. (2003). Ağa, Şeyh, Devlet. İstanbul: İletişim.
- Bilgili, N. & Vural, G. (2011). Kadına Yönelik Şiddetin En Ağır Biçimi: Namus Cinayetleri.

Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 14 (1).

- Çakmak D. (2009). “Türkiye’de Çocuk Gelinler”, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Hitit Üniversitesi, Çorum.
- Doğan, S.(haz.). (2011a). Çocuk Evlilikleri ve İlişkili Kavramlar Sözlüğü. Ankara: Uçan Süpürge Yay.
- Doğan, S. (haz.). (2011b). Küçük Yaşta Evlilik Büyük Geliyor Çocuk Gelinler. Ankara: Uçan Süpürge Yay.
- Erdoğan, D. (tarihsiz). Türkiye’de Çocuk Gelinler Sorunu (http://www.academia.edu/6459715/Turkiyede_Cocuk_Gelinler_Sorunu)
- Gezik, E. (2003). Şeref, Kimlik ve Cinayet, Namus Üzerine Bir Araştırma, Ankara: Kalan.
- Hervish, A. & Jacobs, F. C. (2011). Who Speaks for Me? Ending Child Marriage. Population Reference Bureau. Policy Brief. Pp.1-7.
- Kaynak, M. (2014). Türkiye’de Çocuk Gelinler Sorunu. Nesne Dergisi, 2 (3). S:27-38.
- Kaptanoğlu, İ. Y. & Ergöçmen, B. (2012). Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi. 15(2). Ss. 129-161.
- Malatyalı K. M. (2014). Türkiye’de Çocuk Gelin Sorunu. Nesne Dergisi. Cilt 2(3).Ss. 27-38.
- Malhotra, A. (1997). Gender and Timing of Marriage: Rural-Urban Differences in Java. Journal of Marriage and Family. 59 (2). Pp. 434-450.
- Mihçioğur, S. & Erbaş, F.,& Akın, A. (2010). Çocuk Gelinler ve Beklenen Olumsuz Sonuçları. Sağlık ve Toplum Dergisi. 20(1). Ss.3-10.
- Sever, A. & Yurdakul, G. (2001). Culture of honor, culture of change a feminist analysis of honorkillings in ruralTurkey. Violence Against Women 7 (9): 964- 998.
- Sır, A. (2012). Erken Yaş Evlilikleri: Diyarbakır Örneği. (D. Şenol-Haz.). Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu: 27-28 Nisan 2012, Ankara.
- Şen, S. & Kavlak, O. (2011). Çocuk Gelinler: Erken Yaş Evlilikleri ve Adölesan Gebeliklere Yaklaşım. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 12(25). Ss. 35-44.
- Şen, H. (Ed.). (2014). Çocuk Gelinler: Evcilikten Evliliğe. Ankara: Detay.
- Taylan, Hüseyin. H. (2016). Sakarya Roman Ailelerinde Erken Evlilik Araştırması. The Journal of Academic Social Science Studies. 52. Ss. 221-228.
- TBMM Raporu (2010). Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor
- Tezcan, M. (2005). Namus Cinayetleri.
http://www.1001kitap.com/Bilim/Mahmut_Tezcan/turk_ailesi_antropolojisi/aille19_namus.ht
- Türkdoğan, O. (1995). Güneydoğu Kimliği. Bolu: Türk Ocağı Bolu Şubesi.
- Ova, N. (2014). Türkiye’de Yazılı Basında “Çocuk Gelinler” İn Temsili. *Selçuk Üniv. İletişim Fakültesi Dergisi*, 8(2),Ss. 238-262.
- Özcebe H.& Küçük B. B. (2013). Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler. Türk Pediatri Arşivi Dergisi. Ss. 86-93.
- Özbiçer, Özcan, N. (2018). Bizim Çocuklarımız: Türkiye’nin Kanayan Yarası Çocuk Gelinler. Ankara: Vafgo.
- UNICEF (2001). *Early Marriage: Child Spouses*. Innocenti Digest, No. 7. Florence: Innocenti Research Centre.
- Ünal, B. (2017). Türk sinemasında 2010 sonrası filmlerde çocuk gelin temsili. Anadolu

-
- Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sinema Televizyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yağbasan, M.& Tekdemir, N. (2017). Sosyolojik Perspektiften Çocuk Gelinlerin Yaşadıkları Travmalar (Doğu Ve Güneydoğu Anadolu Özelinde Anne-Çocuk İlişkisi Ve İletişimi Bağlamında Bir Alan Araştırması). Sosyal Bilimler Dergisi. Yıl: 4, Sayı: 16. Ss. 18-32.
- Yüksel, H. & Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye'de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Journal of the Institute of Social Sciences Cankiri Karatekin University/Cankiri Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2).
- Web1. <https://www.aksam.com.tr/guncel/mahkeme-karariyla-8-bin-cocuk-gelin/haber-303002> (erişim 05.02.2018).